

Tijdschr Jeugdgezondheidsz (2018) 50:22–23
<https://doi.org/10.1007/s12452-017-0128-4>

Allemaal opvoeders in de pedagogische civil society

M. Kesselring

Published online: 18 January 2018

© Bohn Stafleu van Loghum is een imprint van Springer Media B.V., onderdeel van Springer Nature 2018

Title: Partners in Parenting. A study on shared child-rearing responsibilities between parents and nonparental adults

Auteur: M. Kesselring

Thesis: Universiteit Utrecht, Utrecht, Nederland

Promotiedatum: 2 december 2016

Promotoren: prof. dr. M. de Winter en prof. dr. T.A. van Yperen

ISBN: 978-90-393-6673-8

Link: <https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/342106/Kesselring.pdf>

Wat was het doel en de vraagstelling?

In aanloop naar de transformatie van de jeugdhulp heeft de ‘pedagogische civil society’ – de gezamenlijke inzet van burgers voor het grootbrengen van jeugdi-

gen – in toenemende mate aandacht gekregen. Veel gemeenten hebben de ‘pedagogische civil society’ omarmd en vertaald in beleidsplannen en praktijk-initiatieven. Een voorbeeld hiervan is het programma ‘Allemaal opvoeders’, waarin elf gemeenten tussen 2009 en 2011 activiteiten georganiseerd hebben om het contact tussen (mede)opvoeders te bevorderen. In dit promotieonderzoek is de ‘pedagogische civil society’ onder de loep genomen met als doel om (1) bij te dragen aan een verdere theoretische verkenning van de ‘pedagogische civil society’ als een contextuele benadering voor opvoeden, en (2) ondersteunende kennis te vergaren door de effecten van ‘Allemaal opvoeders’ te onderzoeken.

Hoe vond het onderzoek plaats?

We zijn gestart met een verkennende internationale literatuurstudie. Deze literatuurstudie had twee doelen. Ten eerste, het beschrijven van perspectieven van (mede)opvoeders ten aanzien van gedeelde opvoedingsverantwoordelijkheden. Ten tweede, het verkennen hoe de verdeling van opvoedingsverantwoordelijkheden er daadwerkelijk uitziet. Vervolgens is een programmatheorie van ‘Allemaal opvoeders’ geschreven; het theoretisch raamwerk voor de programma-activiteiten die als basis diende voor de evaluatiestudie. In de programmatheorie is een contactladder geïntroduceerd die het mogelijk maakte de programma-activiteiten te categoriseren op basis van hun verwachte werkzaamheid. De contactladder bestaat uit vier opeenvolgende treden van incidenteel naar meer structureel contact tussen (mede)opvoeders. Activiteiten waarvan de verwachting is dat ze laagdrempelige ontmoetingen tussen (mede)opvoeders kunnen bevorderen, de verbale dialoog over opvoeden kunnen stimuleren, een positieve invloed kunnen hebben op het pedagogisch buurtklimaat, of de vorming van

M. Kesselring (✉)
Hogeschool Utrecht, Universiteit Utrecht, Utrecht,
Nederland
m.c.kesselring@uu.nl

ondersteunende netwerken kunnen bevorderen, zijn respectievelijk gecategoriseerd als ontmoetingsactiviteiten (categorie 1), dialoogactiviteiten (categorie 2), buurtactiviteiten (categorie 3), of netwerkactiviteiten (categorie 4). Zo ontstond een raamwerk dat in de evaluatiestudie getoetst kon worden.

Met een kwantitatieve studie is onderzocht of ouders het Afrikaanse gezegde 'It takes a village to raise a child' onderschrijven. Door middel van een vragenlijst zijn data verzameld bij 1.090 ouders uit de elf gemeenten die deelnamen aan 'Allemaal Opvoeders'. De attitudes van ouders werden geoperationaliseerd in de bereidheid om opvoedingsverantwoordelijkheden te delen en in de belangstelling om deel te nemen aan gezamenlijke opvoedactiviteiten. Aanvullend is met een focusgroep studie verkend waar ouders ($N = 37$) de lijn trekken tussen hun eigen en verantwoordelijkheden van iemand anders in de opvoeding. Ten slotte is een evaluatiestudie uitgevoerd naar de activiteiten binnen 'Allemaal opvoeders'. Hiervoor is gebruik gemaakt van doelrealisatiemetingen waarbij (mede)opvoeders van elk doel van de activiteit waaraan zij hebben deelgenomen, aangegeven hebben in hoeverre dat voor hen persoonlijk behaald is.

Wat zijn de uitkomsten?

De resultaten maken duidelijk dat het delen van opvoedingsverantwoordelijkheden gevoelig ligt. Zowel ouders als medeopvoeders zijn terughoudend. Ouders waren vrij stellig dat zij zelf bepalen wat, hoe en wanneer hun kind iets leert en wie zij mandaat geven om op te treden als secundaire opvoeders. Voor medeopvoeders gold dat hun terughoudendheid vooral voort lijkt te komen uit de angst dat hun bemoeienis met de opvoeding een negatieve reactie bij de ouders ontlokt. Dit roept de vraag op of het idee van het betrekken van het netwerk wel aansluit bij een geïndividualiseerde samenleving waarin de autonomie van ouders als primaire opvoeders – zowel vanuit het perspectief van ouders als medeopvoeders – een basisprincipe lijkt. Tegelijkertijd laten de resultaten zien dat ouders niet geloven dat zij het monopolie hebben op opvoeden en dringen daar ook niet op aan. Ouders zijn niet alleen bereid opvoedingsverantwoordelijkheden te delen, ze benadrukken ook de waarde van de betrokkenheid van medeopvoeders, zowel voor hun kinderen als voor henzelf. De resultaten van de evaluatie van 'Allemaal opvoeders' sluiten hierop aan. (Mede)opvoeders halen met name steun uit de activiteiten doordat ze ervaringen uitwisselen, hun verhaal bij elkaar kwijt kunnen en worden aangezet tot reflectie op hun eigen opvoedend handelen. De resultaten van de evaluatiestudie laten daarnaast zien dat sommige types activiteiten effectiever zijn voor het versterken van de 'pedagogische civil society' dan

andere. Buurtactiviteiten zijn minder geschikt om expliciet over opvoeden te praten en onderling tips uit te wisselen. Buurtactiviteiten blijken echter op een meer indirecte manier wel steun te bieden bij het opvoeden, bijvoorbeeld doordat (mede)opvoeders hun verhaal bij elkaar kwijt kunnen. Daarnaast komt naar voren dat het eenmalige karakter van dialoogactiviteiten minder geschikt is om andere (mede)opvoeders (beter) te leren kennen of als stimulans om vaker deel te nemen aan activiteiten. Verder blijkt structureel contact een voorwaarde voor (mede)opvoeders om een beroep op elkaar te doen. Dit doel lijkt dan ook vooral gerealiseerd te kunnen worden door middel van buurt- en netwerkactiviteiten.

Samenvattend laat deze studie zien dat activiteiten gericht op het versterken van het contact tussen (mede)opvoeders, informele steun bij het opgroeien en opvoeden kunnen faciliteren. Ook wijst het onderzoek op een gespannen relatie tussen autonomie en gezamenlijkheid. De norm van autonomie lijkt niet te stroken met de praktische behoeften die blijken uit de vragen waar veel (mede)opvoeders mee worstelen.

Wat is de meerwaarde voor de JGZ-praktijk?

In verband met de transformatie van het jeugdstelsel, kunnen gemeenten de inzichten uit dit onderzoek gebruiken bij het concreet handen en voeten geven aan het versterken van de 'pedagogische civil society'. Samenwerking tussen professionals en burgers zou daarbij het startpunt moeten zijn. Professionals kunnen een belangrijke faciliterende rol spelen bij de totstandkoming van onderlinge opvoedsteun. Zij dienen als aanjagers die de bereidheid bij burgers om zich voor elkaar in te zetten, kunnen aanwakkeren door hen hiertoe te verleiden, de gelegenheid te bieden en toe te rusten. Concrete voorbeelden zijn het inrichten van vanzelfsprekende ontmoetingsplekken op scholen, kinderopvanglocaties en consultatiebureaus, en het groepsgewijs aanbieden van opvoedingsondersteuning. Verder kan het bespreekbaar maken van de spanning tussen ouderlijke autonomie en gedeelde opvoedingsverantwoordelijkheid bijdragen aan het verhelleren van wederzijdse verwachtingen tussen primaire en secundaire opvoeders en de drempel verlagen om steun te accepteren, te vragen en te geven.

Het jeugd- en gezinsbeleid staat in deze transitietijd voor grote uitdagingen. Tegelijkertijd biedt de transitie mogelijkheden om opvoeden daadwerkelijk te transformeren van privé zorg naar collectieve verantwoordelijkheid; een transformatie in de richting van de notie dat we allemaal opvoeders zijn.

M. Kesselring, docent en onderzoeker